

บทบาทของพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็ก ในการเลี้ยงดูและพัฒนา เด็กปฐมวัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

บทบาทของพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง
และพี่ดูแลเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

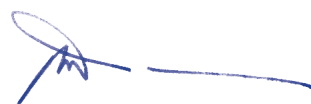

คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้มีการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” ระหว่างวันที่ 23 – 25 มิถุนายน 2556 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ ซึ่งการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศดังกล่าว ประกอบด้วย การประชุมและการสัมมนาทางวิชาการที่หลากหลาย เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนากรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ด้วยความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียน และประเทศที่มีกรอบคุณวุฒิแห่งชาติแล้ว ได้แก่ ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศฮ่องกง การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาไทยกับผู้แทนองค์การ UNESCO และ OECD การนำเสนอเส้นทางการพัฒนาครู การพัฒนาผลการประเมิน PISA ในประเทศไทย การติดตามการศึกษาเพื่อปวงชนระดับโลก การประชุมระดับภูมิภาคเพื่อพัฒนาการศึกษาด้านนวัตกรรม การพัฒนาการศึกษาด้านนวัตกรรม การบูรณาการการศึกษาและความสามารถทางภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ตลาดแรงงานในภูมิภาคอาเซียน ร่วมกับ บริติช เคานซิล สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย และประเทศสมาชิกอาเซียน การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15 เรื่อง การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเสวนากับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญของประเทศไทยและต่างประเทศอีกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งนิทรรศการนำเสนอนวัตกรรมทางการศึกษาหลายรูปแบบ

เอกสาร “บทบาทพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย” ฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการเสวนาในช่วงเวลาที่เสวนา เรื่อง บทบาทพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย ในวันจันทร์ที่ 24 มิถุนายน 2556

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง และสร้างเสริมให้การดูแลเด็กปฐมวัยเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพ เกิดประโยชน์แก่เด็ก ผู้ปกครอง และผู้รับผิดชอบทุกฝ่ายต่อไป

ดร.ศศิธรา พิชัยชาญณรงค์
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
สภาพการณ์ของการศึกษาระดับปฐมวัย	1
หน่วยงานรับผิดชอบ	2
ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย	7
การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ	8

บทบาทของพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็ก ในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

สมรรถภาพของวิชาชีพศึกษาระดับปฐมวัย

เด็กปฐมวัย ตามคำนิยามของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับปฐมวัย (0 – 5 ปี) ระยะเวลา พ.ศ. 2550 – 2559 หมายถึง เด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน หรืออายุต่ำกว่า 6 ปี (นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับปฐมวัย (0 – 5 ปี) ระยะเวลา พ.ศ. 2550 – 2559) ขณะที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ ด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555 – 2559 ให้คำนิยามเด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ครอบคลุมเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย

แม้ว่าระบบการศึกษาจะไม่จัดว่าการศึกษาในช่วงนี้เป็นการศึกษาภาคบังคับแต่ก็มีหน่วยงานที่จัดบริการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0–5 ปี รวมทั้งการให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เนื่องจากการศึกษาระดับปฐมวัยคือหัวใจของการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการดำเนินงานพัฒนา/จัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย จำแนกเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี หรือ 0–3 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 3–5 ปี ในแต่ละกลุ่มจะมีการพัฒนาและจัดบริการดังนี้

1) กลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี หรือ 0–3 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาโดยครอบครัว ซึ่งบุคคลสำคัญคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัว กรณีที่ครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ จะส่งเด็กไปสถานบริการหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งมีรูปแบบการให้บริการในลักษณะสถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก หรือเรียกเป็นชื่ออื่นๆ

หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย

2) กลุ่มเด็กอายุ 3–5 ปี ส่วนใหญ่จะเข้ารับบริการการศึกษาจากสถานศึกษา โดยให้ครู ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ดูแลเด็ก ร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและครอบครัวในการพัฒนาเด็ก

หน่วยงานภาครัฐที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย 3–5 ปี ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๖๖ กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่เข้าถึงพ่อแม่และเด็กนับตั้งแต่การบริการให้ข้อมูลความรู้ก่อนแต่งงาน การเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ การดูแลแม่ที่ตั้งครรภ์ ตลอดจนกระทั่งครอบครัวมีบุตรจนถึงช่วงปฐมวัย มีงาน/โครงการดำเนินการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกลางวันต่อเนื่องจนเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา ขยายศูนย์ให้การศึกษานมแม่ให้บริการดูแลและพัฒนาเด็กอย่างสมดุล ครอบคลุม กระทรวงสาธารณสุขมีหน่วยงานในสังกัดที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

- **กรมสุขภาพจิต** : มีภารกิจสำคัญคือการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะสำหรับครู ผู้ปกครอง ให้สามารถดูแลเด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องตามเอกสารพัฒนาเทคโนโลยีการพัฒนาสติปัญญาเด็กไทย แรกเกิด – 5 ปี จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ 1) คู่มือเสริมสร้างไอคิวและอีคิวเด็ก สำหรับครู/พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) คู่มือเสริมสร้างไอคิวและอีคิวเด็กสำหรับครูโรงเรียนอนุบาล 3) คู่มือเสริมสร้างไอคิวและอีคิวเด็ก สำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง 4) คู่มือวิทยากรหลักสูตรการเสริมสร้างไอคิวและอีคิวเด็กวัยแรกเกิด – 5 ปี และ 5) คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างไอคิวและอีคิวเด็กสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล

- **กรมอนามัย** : ภารกิจสำคัญคือ การพัฒนาองค์ความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพให้เด็กปฐมวัยเริ่มตั้งแต่การให้ความรู้และให้คำปรึกษาคู่สมรสที่จะแต่งงานเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนการมีบุตร ตลอดจนสร้างความอบอุ่นภายในครอบครัว การฝากครรภ์ที่มีคุณภาพโดยเริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์ การบริการตรวจสุขภาพหญิงตั้งครรภ์และสามี การคัดกรองภาวะเสี่ยงที่จะมีผลต่อบุตรในครรภ์เพื่อลดภาวะแทรกซ้อนขณะคลอด การดูแลสุขภาพตนเอง การเตรียมความพร้อมพ่อแม่เพื่อให้มีความพร้อมและมีความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เมื่อคลอดออกมาก็จะได้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ร่างกายและสมองเจริญเติบโตตามวัย มีการดำเนินงาน/โครงการที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ในรูปแบบ “โรงเรียนพ่อแม่” โครงการโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดศูนย์เด็กเล็กนำอยู่เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเด็กปฐมวัยจำนวน 1,091 แห่งทั่วประเทศ

- **สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี** : โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0 – 5 ปี ได้แก่ โครงการบุคลากรต้นแบบเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โครงการขยายศูนย์ให้คำปรึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในเขตกรุงเทพมหานครทางโทรศัพท์ โครงการพัฒนาศักยภาพและดูแลเด็กที่เป็นออทิสติก โครงการพัฒนาทักษะการส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษวัยแรกเกิด – 5 ปี เป็นต้น

- **สถาบันราชานุกูล** : โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0 – 5 ปี ได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (กลุ่มบกพร่องทางสติปัญญา การเรียนรู้ และออทิสติก) โครงการพัฒนาเทคโนโลยีและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านพัฒนาการเด็กและภาวะปัญญาอ่อน โครงการเครือข่ายพหุภาคี จัดอบรมหลักสูตรการใช้คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด – 5 ปี และจัดอบรมหลักสูตรครู พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

๖ กระทรวงมหาดไทย

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ซึ่งประชากรปฐมวัย (แรกเกิด - 5 ปี) นับได้ว่าเป็นวัยเฟื่องฟูที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (Setting) ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากที่สุด จากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย เดือนธันวาคม 2554 พบว่า มีประชากรในช่วงอายุ 0 - 5 ปี จำนวน 4,624,060 คน โดยในช่วงอายุ 0 - 2 ปี จะอยู่ในความดูแลของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อเข้าสู่ช่วงอายุ 3 - 5 ปี จะส่งเข้าสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัยต่าง ๆ เช่น โรงเรียนอนุบาล หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เดิมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/สถานรับเลี้ยงเด็กในท้องถิ่นจะบริหารจัดการและดูแลโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมการศาสนา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ กระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 จึงได้รับถ่ายโอนภารกิจจากส่วนราชการต่าง ๆ เหล่านั้นมาเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ จึงสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ทั้งหมด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับถ่ายโอนภารกิจมา

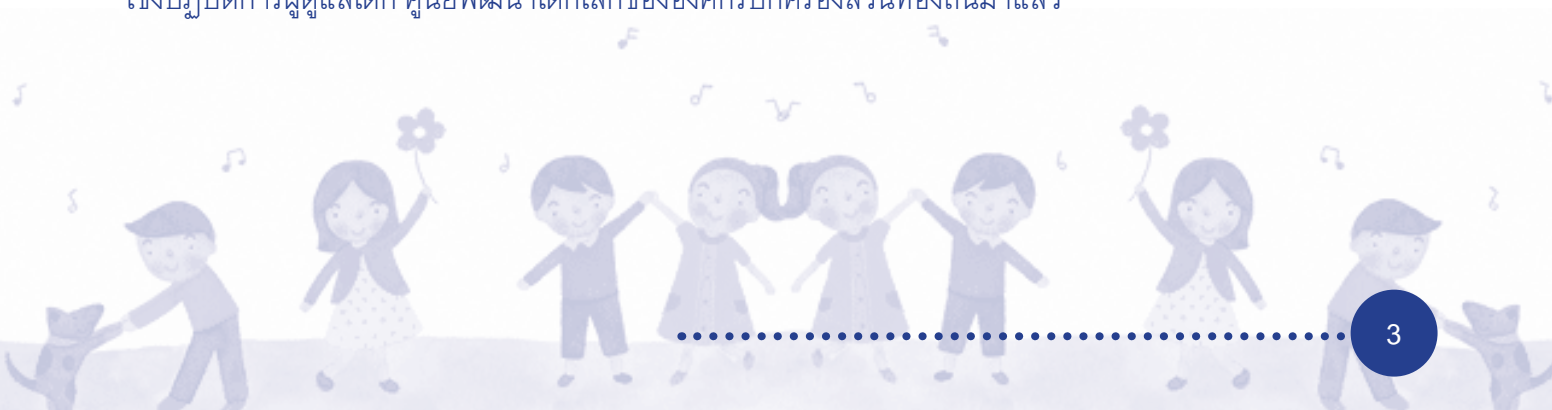
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีภารกิจดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากรผู้ดูแลเด็ก : มีการดำเนินงานดังนี้

1.1) พัฒนาศักยภาพผู้ดูแลเด็กในเรื่องการพัฒนาคุณวุฒิ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และการพัฒนาศักยภาพเสริมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่างๆ โดยร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จัดทำหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต/ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นดำเนินการคัดเลือกผู้ดูแลเด็กเข้ารับทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน

1.2) การส่งเสริมความก้าวหน้าทางอาชีพ : โดยกำหนดให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นส่วนราชการในเทศบาล พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่งหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครู ผู้ดูแลเด็กในมาตรฐานตำแหน่ง โดยจัดสรรอัตราและเงินเดือนในตำแหน่งครูผู้ดูแลเด็กที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเป็นผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น

1.3) จัดโครงการอบรมพัฒนาความรู้ ทักษะการจัดประสบการณ์เรียนรู้ : ดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน จำนวน 2 โครงการ คือ 1) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) โครงการอบรมพัฒนาการจัดประสบการณ์การจัดการศึกษาปฐมวัยผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการอบรมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาแล้ว

2. การคัดเลือกผู้ดูแลเด็กดีเด่น : มีการดำเนินการคัดเลือกผู้ดูแลเด็กดีเด่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกอำเภอๆ ละ 1 คน โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา

3. การคัดเลือกผู้นำเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย : มีการดำเนินการคัดเลือกผู้นำเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ระดับจังหวัดทุกจังหวัดๆ ละ 1 คน รวม 75 คน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด ปัจจุบันผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กดังกล่าว ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด

4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ร่วมกันดำเนินโครงการพัฒนาขีดความสามารถศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น

ปัจจุบันยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอีกจำนวน 99 แห่งที่ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับดำเนินการจัดตั้ง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการขอรับการสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างอาคารทั้ง 99 แห่ง จากสำนักงบประมาณแล้วตั้งแต่ปี 2554 แต่ยังไม่ได้รับการแจ้งจัดสรรงบประมาณดังกล่าว

- กรุงเทพมหานคร (กทม.)

มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2 หน่วยงาน คือ

1. สำนักพัฒนาสังคม : มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2-6 ปี และดำเนินกิจกรรม/สวัสดิการต่างๆ ด้านเด็ก
2. สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร : ดำเนินการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย 4-5 ปี ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 436 โรง มีเด็กจำนวนประมาณ 61,000 คน ดำเนินการจัดอบรมสัมมนาครูผู้สอนระดับปฐมวัยและกิจกรรมจัดทำแบบฝึกหัดเตรียมความพร้อมขั้นอนุบาลศึกษา

๕๒ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ : มีภารกิจในการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยให้ความช่วยเหลือเด็กในครอบครัวที่มีฐานะยากจน และประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน ให้การอุปการะเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เพื่อให้เด็กมีโอกาสดำรงชีวิตแบบครอบครัวเช่นเด็กทั่วไป การส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชนในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก และจัดบริการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย ในรูปแบบ

1) สถานสงเคราะห์เด็ก ให้การอุปการะแก่เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่ครอบครัวประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน จำนวน 8 แห่ง

2) สถานรับเลี้ยงเด็ก แบ่งเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีอยู่ 8 แห่งจัดบริการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นบุตรหลานของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และประชาชนทั่วไป และการส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชน จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน 1,576 แห่ง โดยการออกใบอนุญาตให้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก การสนับสนุนอาหารเสริม สื่อพัฒนาการเด็กหนังสือความรู้ และการออกตรวจเยี่ยมให้คำแนะนำหนังสือเด็กแก่ศูนย์พัฒนาเด็ก รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชน

มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน่วยงานในสังกัดที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

- **กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ** : ดำเนินการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กในลักษณะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและอนุบาล จำนวน 9 แห่ง มีเด็กรวมทั้งสิ้น 327 คน นอกจากนี้ได้อำนวยความสะดวกในการให้ใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนที่มีความพร้อมอีก 50,000 กว่าแห่งทั่วประเทศ (ให้เฉพาะใบอนุญาตแต่ไม่ได้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกระทรวง) และยังมีงาน/โครงการที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ โครงการประชุมผู้ปกครองเด็กที่รับบริการที่สถานรับเลี้ยงเด็ก โครงการประชุมสัมมนาผู้ดำเนินการสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน โครงการฝึกอบรมผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ปฏิบัติงานที่สถานรับเลี้ยงเด็ก การผลิตสื่อวีซีดี เรื่องการดำเนินการเรื่องสถานรับเลี้ยงเด็ก การเลี้ยงลูกให้เก่ง ดี มี สุข เล่นอย่างไรให้ฉลาด เป็นต้น

- **สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.)** : เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบให้บริการตั้งแต่เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ จนถึงผู้สูงอายุ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้ดำเนินการยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนโดยจัดทำมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 และได้ประกาศใช้เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ โดยคณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์และเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพศูนย์ของศูนย์เด็กเล็ก

๕๒ กระทรวงศึกษาธิการ

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดูแลเด็กปฐมวัย 4-5 ปี (อนุบาล 1-2) มีการดำเนินการโครงการตามนโยบายของรัฐบาล 5 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ การขยายโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารงานครูและบุคลากรทางการศึกษา การกระจายอำนาจไปยัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา (สพป.) และสถานศึกษา และการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับการดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัย สพฐ. ได้ดำเนินการในโครงการซึ่งประกอบด้วย โครงการที่มีความต่อเนื่องและโครงการตามนโยบายของรัฐบาล ดังต่อไปนี้

1. โครงการ “บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย” ประเทศไทย ดำเนินการร่วมกับมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และสถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กอนุบาล

2. การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยที่ดี (Best Practice) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร่วมกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดและทุกโรงเรียนในสังกัด จัดแสดงผลงานรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยที่ดีในระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (Symposium)

3. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการร่วมกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย เพื่อยกระดับการบริหารจัดการโรงเรียนระดับปฐมวัยทั่วไปให้มีความเข้มแข็ง เป็นการต่อยอดความเข้มแข็งทางวิชาการปฐมวัย

4. การประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการแก่ศึกษานิเทศก์ปฐมวัย โดยเน้นการพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการปฐมวัยให้แก่ศึกษานิเทศก์เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนาทุกโรงเรียนที่เปิดการสอนระดับปฐมวัยและเพื่อประชุมรับฟัง (ร่าง) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2556

5. การพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนจัดทำ / จัดสร้าง/ อบรมความรู้ในการพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครองโดยเน้นการดำเนินการพัฒนาสร้างเสริมคุณลักษณะที่ระดับปฐมวัย เช่น โครงการให้วัสดุ ยืมใส่ รัชสิ่งแวดล้อม และโครงการรักการอ่าน กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทุกโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัย เป้าหมายครอบครัวยุโรปเรียนละอย่างน้อย 10 ครอบครัว

6. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประเมินนักเรียนที่จบหลักสูตร การศึกษาปฐมวัยแบบปีเว้นปีการศึกษา กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา คือ นักเรียนโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โรงเรียน ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย โรงเรียนทั่วไปที่เปิดสอนระดับปฐมวัย และ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการจัดการศึกษาเอกชน

7. การประเมินโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ/เครือข่าย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการ ประเมินโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ/แบบปีเว้นปีการศึกษา กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา คือ โรงเรียน/ศูนย์เด็ก ปฐมวัยต้นแบบและโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย ทุกโรงเรียน

8. การนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษาปฐมวัย ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นิเทศ ติดตามผลและ ยกกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัย กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา คือทุกโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัยทุกโรงเรียน

9. การส่งเสริมการวิจัยนวัตกรรมจัดการศึกษาปฐมวัย ให้แต่ละภูมิภาคคัดเลือกโรงเรียนเพื่อพัฒนา เป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้นวัตกรรมตามแนวคิดแบบเรจีโอ เอมีเลีย การเรียนการสอนภาษาแบบองค์รวม การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคปและการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน

10. โครงการเรียนฟรี 15 ปี ในระดับอนุบาล รัฐบาลกำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้ทุกคนมีโอกาส ได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่เสียค่าใช้จ่าย 15 ปี โดยจัดงบประมาณ สำหรับหนังสือเสริมประสบการณ์ อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (กิจกรรม วิชาการ กิจกรรมคุณธรรม/ลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด ทักษะศึกษา การบริการสารสนเทศ/ICT)

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. อบรมครูผู้สอนระดับปฐมวัยในส่วนกลาง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการสอนเด็กเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปลูกฝังและสร้างความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย

2. อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัยและครูผู้สอนระดับปฐมวัยให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมประสบการณ์ การเรียนรู้การจัดการเรียนรู้อัตนระดับขั้น

3. อบรมครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียน การสอน และกระบวนการเรียนรู้เด็กปฐมวัย ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่อประกอบการสอน ตามแผนการ จัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะเพื่อใช้ในการพัฒนา ทักษะกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย แบ่งเป็นสองช่วงอายุ คือ เด็กอายุ 0 – 3 ปี และ 3 – 5 ปี ทั้งสองช่วงอายุนี้ ครอบครัวต้องเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการ ด้วยเหตุผลว่าเด็กทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลือให้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองป้องกันและได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1) จำนวนเด็กปฐมวัยอายุ 0 – 3 ปี และ 3 – 5 ปี

กลุ่มอายุ	ปี 2554		
	จำนวนประชากรเด็กปฐมวัย	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการ	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการคิดเป็นร้อยละ
อายุ 0 – 3 ปี	2,262,612 คน	*	*
อายุ 3 – 5 ปี	2,690,592 คน	2,805,537	104.3

*สถิติการศึกษาของประเทศไทยปีการศึกษา 2554 ไม่ได้แยกข้อมูลเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่เข้ารับบริการ

2) จำนวนเด็กอายุ 3 – 5 ปี ที่เข้ารับบริการในโรงเรียนอนุบาลของรัฐและเอกชน

กลุ่มอายุ	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการ			คิดเป็นร้อยละ	
	รวม	ภาครัฐ	เอกชน	ภาครัฐ	เอกชน
เด็กอายุ 3 – 5 ปี	2,805,537	2,176,869	619,364	77.5	21.5

3) จำนวนเด็กอายุ 3 – 5 ปี ในโรงเรียนอนุบาล/หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

สังกัด	จำนวน (คน)	ระดับ			
		เด็กเล็ก/ปฐมวัย	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	อนุบาล 1 – 3	อนุบาล 1 – 2
กระทรวงศึกษาธิการ	1,639,368	33,453	-	597,067	1,008,848
กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น)	1,073,352	1,033	933,720	95,277	43,322
กระทรวงมหาดไทย (กรุงเทพมหานคร)	86,464	-	27,334	-	59,130
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	327	-	247	80	-
รวม	2,799,511	34,486	961,301	692,424	1,111,300

หมายเหตุ ข้อมูลทั้งหมดจากสถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2554

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่รับผิดชอบดูแลเด็กปฐมวัยอีกหลายหน่วยงาน อาทิ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 6,000 กว่าคน กระทรวงแรงงานซึ่งดูแลศูนย์เลี้ยงเด็กในสถานประกอบกิจการ 51 แห่ง มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 1,500 กว่าคน กระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งศูนย์เด็กเล็กในนิคมอุตสาหกรรม 25 แห่ง มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 1,000 คน กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งดูแลศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 2,000 กว่าคน

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรทำให้ความสนใจ

1. บทบาทของพ่อแม่ ครู และผู้ดูแลเด็ก

พ่อแม่ ครู และผู้ดูแลเด็กจะต้องรู้บทบาทและทำความเข้าใจเด็กปฐมวัยในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1.1 ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล การพัฒนาด้านต่างๆ ในตัวเด็กแต่ละคน และทำความเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยอยู่ในวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
- 1.2 หลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบระหว่างเด็ก ซึ่งอาจกระทบจิตใจและความรู้สึกของเด็ก
- 1.3 ครู ผู้ดูแลเด็ก ควรหลีกเลี่ยงการสอนเด็ก ทดสอบความรู้ ความสามารถเด็ก เพื่อตัดสินเด็ก ขณะที่พ่อแม่ควรใช้วิธีการอธิบายโดยไม่ตัดสินว่าลูกไม่ฉลาดหรือเข้าใจช้า
- 1.4 ไม่ควรบ่งชี้ว่าเด็กหรือลูกเป็นเด็กอัจฉริยะ เมื่อเด็กหรือลูกตอบคำถามได้ดี เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่สามารถตอบคำถามได้หรือไม่เข้าใจในสิ่งต่างๆ พุดไม่เก่ง ไม่ควรบ่งชี้ตัดสินว่าเด็กโง่หรือไม่ฉลาด แต่ควรเฝ้าสังเกตพฤติกรรม และคอยๆ ส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก ให้เด็กมีความสามารถแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมตามวัย นอกจากนี้บางครั้งก็ควรชมเชยที่กล้าแสดงออกเพื่อไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ
- 1.5 ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาอย่างเต็มที่ ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการรอบด้านของเด็ก

2. การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กปฐมวัย

โดยภาพรวมของเด็กปฐมวัยทั้งด้านการเจริญเติบโต สุขภาพกาย พัฒนาการด้านต่างๆ และการดำเนินชีวิต การสอนให้เด็กรู้จักการดูแลตนเองเพื่อการมีสุขภาพอนามัยที่ดีนั้น นอกจากจะช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยบ่อย ยังเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ เนื่องจากขณะเจ็บป่วยเด็กมักจะมีพัฒนาการถดถอย รวมทั้งขาดโอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิต สุขอนามัยเบื้องต้น สำหรับเด็กปฐมวัยควรเริ่มจากเรื่องพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การกิน นอน และขับถ่าย ดังนี้

2.1 การกิน

ควรให้เด็กได้รับสารอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ การดูแลเด็กให้มีพฤติกรรมมารกินที่เหมาะสมตามวัยและการเสริมสร้างนิสัยการกินที่ดีตั้งแต่ระยะแรกของชีวิต มีผลต่อสุขภาพของเด็กในระยะยาว พฤติกรรมมารกินที่เหมาะสม คือ

- 1) การเลิกดื่มนมขวดเปลี่ยนเป็นดื่มจากแก้วหรือดูดจากหลอด เพราะการดื่มนมจากขวดมีผลต่อการเกิดฟันผุ ส่งผลต่อหู ทำให้หูอื้อในช่วงเป็นหวัด

- 2) ฝึกให้เด็กใช้ช้อนตักอาหารเองเมื่อเริ่มทำได้ เพื่อสร้างนิสัยรู้จักรับผิดชอบตนเอง
- 3) สอนให้รู้จักรับผิดชอบในการทำความสะอาดภาชนะที่ใช้บ้างตามโอกาสและตามความสามารถ เช่น นำเศษอาหารที่เหลือไปทิ้งไว้ในที่ที่จัดไว้ การนำภาชนะไปวางรวมกันหรือแช่น้ำ เป็นต้น

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการกิน ได้แก่

- 1) ควรล้างมือก่อนกินอาหารทุกครั้ง
- 2) หลังกินอาหารและน้ำเสร็จเรียบร้อยในแต่ละมื้อ ควรสอนให้เด็กทำความสะอาดในช่องปากทุกครั้ง ด้วยการบ้วนปากหรือแปรงฟัน
- 3) รู้จักการใช้ช้อนกลางในการตักอาหารที่กินร่วมกันกับคนอื่น
- 4) กินอาหารเฉพาะที่สุกและสะอาด กรณีที่ต้องการฝึกให้เด็กเริ่มรู้จักกินอาหารบางประเภท เช่น ผักสดและผลไม้ ควรสอนวิธีการทำความสะอาดด้วย

การสร้างสุขอนามัยที่เกี่ยวกับการกินจะช่วยป้องกันตนเองไม่ให้ติดโรคต่างๆ จากการสัมผัสและการกิน รวมทั้งสอนไม่让孩子แพร่เชื้อโรคจากตนเองไปสู่ผู้อื่นด้วย

2.2 การนอน

สุขอนามัยเรื่องการนอนเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ช่วงปฐมวัย เพื่อเป็นการสร้างนิสัยการนอนที่ดีตั้งแต่แรก เด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี ส่วนใหญ่ยังต้องการการนอนพักช่วงกลางวัน 1 – 2 ครั้ง

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการนอน ได้แก่

- 1) กำหนดเวลาเข้านอนที่แน่นอนและมีการจัดกิจวัตรก่อนนอน
- 2) เข้านอนและตื่นตรงเวลาเป็นประจำในทุกๆ วัน
- 3) ไม่ทำกิจกรรมที่ใช้พลังงานมากหรือเร้าใจก่อนเข้านอน
- 4) ไม่ควรเข้านอนขณะหิวหรืออิ่มจนเกินไป
- 5) บรรยากาศในห้องนอนควรสงบเงียบ ไม่ควรมีโทรทัศน์ในห้องนอน
- 6) ไม่ใช้ห้องนอนเป็นสถานที่ทำโทษเด็ก
- 7) ในเวลากลางวันหรือช่วงระหว่างวัน

2.3 การขับถ่าย

เด็กปฐมวัยมีแบบแผนการขับถ่ายแตกต่างกันเช่นเดียวกับการกินและการนอน ปัจจุบันเด็กปฐมวัยนิยมใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป ทำให้เด็กปฐมวัยมีปัญหาในการขับถ่าย เพราะไม่สามารถฝึกหัดควบคุมการขับถ่ายได้ ปัญหาการขับถ่ายของเด็กนอกจากจะทำให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะหรือการปนเปื้อนอุจจาระในระหว่างกินอาหาร ยังอาจนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมอื่นๆ อีกด้วย ช่วงเวลากลางวันเด็กมักควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะได้ก่อน ซึ่งส่วนมากทำได้ที่อายุประมาณ 2 ปี ถึง 2 ปีครึ่ง หลังจากนั้นเด็กจะเริ่มควบคุมการขับถ่ายอุจจาระได้ที่อายุประมาณ 2 ปีครึ่ง หรือ 3 ปี ขณะที่ช่วงกลางคืนเด็กสามารถควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะไม่ปัสสาวะรดที่นอนเมื่ออายุประมาณ 3 – 4 ปี

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการขับถ่าย ได้แก่

- 1) สอนให้เด็กถ่ายในห้องน้ำ โดยห้องน้ำควรดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ และมีสภาพเหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก

2) ทุกครั้งหลังการขั้บถ่ายควรสอนให้เด็กล้างมือ ทำความสะอาดอวัยวะเพศด้วยตนเองภายหลังการขั้บถ่าย และในการทำความสะอาดของเด็กผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการขั้บถ่ายปัสสาวะหรืออุจจาระควรสอนให้เช็ดหรือล้างจากด้านหน้าไปด้านหลัง เพื่อลดโอกาสปนเปื้อนเชื้อโรคในอุจจาระเข้าสู่ช่องคลอดหรือท่อเปิดของทางเดินปัสสาวะ

3) ฝึกหัดให้เด็กเข้าห้องน้ำขั้บถ่ายทุกครั้งที่อยู่ใกล้กับดอยากถ่าย ไม่กั้ล้นอุจจาระหรือปัสสาวะ การควบคุมการถ่ายอุจจาระจะฝึกได้ง่ายถ้าสอนให้เด็กนั่งโถส้วม หรือกระโถน ภายหลังมีอาหารมื่อใดมื่อหนึ่งเป็นประจำ เพราะภายหลังจากการกินอาหาร จะเกิดการเคลื่อนไหวของลำไส้ที่เพิ่มมากขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกอยากขั้บถ่าย

2.4 การสอนสุขอนามัยที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วย

แนวทางการสอนเรื่องสุขอนามัยที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยให้กับเด็กปฐมวัย สามารถสอนได้ในเรื่อง

1) เมื่อป่วยมีอาการไอ จาม น้ำมูกไหล เด็กควรรู้จักการใช้มือหรือผ้าปิดปากหรือจุมก เพื่อป้องกันการเผยแพร่เชื้อโรคไปสู่ผู้อื่น

2) เมื่อมีคนเจ็บป่วยอยู่ใกล้ตัว ไม่ควรเข้าไปใกล้หรือสัมผัส โดยเฉพาะในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียน ควรแยกเด็กโดยให้เด็กหยุดเรียนเพื่อดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

3) สอนให้เด็กเข้าใจปัจจัยพื้นฐานในการเสริมสร้างให้มีสุขภาพแข็งแรง ได้แก่ การกินอาหารที่มีประโยชน์ อาหารสุก สะอาด นอนหลับอย่างเพียงพอ ออกกำลังกายตามสมควร รั้บวัคซีนป้องกันโรคตามตารางการรั้บวัคซีนอย่างครบถ้วน

3. การดูแลเด็กปฐมวัยให้ปลอดภัย

อุบัติเหตุและความรุนแรงเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กปฐมวัยไทยเสียชีวิตปีละจำนวนไม่น้อย การดูแลเด็กปฐมวัยให้ปลอดภัยจึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ ครู ผู้ดูแลเด็ก ควรให้ความสนใจ เหตุเกิดของการบาดเจ็บในเด็กปฐมวัยจำแนกได้ในเรื่องดังต่อไปนี้

3.1 การพลัดตกหกล้ม : พ่อแม่ ครู ผู้ดูแลเด็ก จะต้องไม่ทิ้งเด็กไว้ลำพังบนเตียง โต๊ะ เก้าอี้รับแขก และไม่ควรใช้รถหัดเดินกับเด็กทุกวัย เพราะจะทำให้เด็กเกิดการบาดเจ็บจากการพลัดคว่ำ ล้ม กระแทก ได้ง่าย

3.2 การเขย่าตัวเด็ก : ไม่ควรจับตัวเด็กเขย่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กมีอาการหงุดหงิดกับการร้องไห้ของเด็กและต้องการเขย่าเพื่อให้เด็กเงียบ เพราะการเขย่าทำให้เกิดเลือดออกในสมอง และประสาทตา ทำให้เด็กพิการทางสมอง ตาบอดหรือเสียชีวิตได้

3.3 การอุดตันทางเดินหายใจ : การสำลักอุดตันทางเดินหายใจทำให้สมองตายหรือเสียชีวิตได้ในเวลาเพียง 4 นาที ดังนั้นไม่ควรให้เด็กอยู่กับสิ่งของชิ้นเล็ก เช่น ของเล่น ของใช้ โดยลำพังแม้เพียงชั่วขณะ พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ควรได้รับการฝึกเรื่องการช่วยชีวิตเด็กเมื่อเกิดการอุดตันทางเดินหายใจ และสอนไม่ให้เด็กวิ่งหรือหัวเราะขณะกินอาหาร

3.4 การนอนของเด็ก : เบาะที่นอนของเด็กไม่ควรมีขนาดใหญ่ อ่อนนิ่มจนเกินไป การนอนคว่ำบนหมอนที่มีขนาดใหญ่และนิ่มจะเกิดการกดทับปากจุมกเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ควรเลือกที่นอนที่มีความแข็งพอสมควร และใช้หมอนบาง ใบเล็ก

3.5 ความร้อนลวก : อย่าอุ้มเด็กนั่งตักขณะมีของร้อนอยู่บนโต๊ะ เด็กอาจปิดหรือคว่ำของร้อนเหล่านั้นได้ ให้เก็บสายไฟของกาน้ำร้อนให้เรียบร้อย อย่าหยอตัวเพราะเด็กอาจกระชากลั้มโดนกาน้ำร้อนรูด หากเด็กได้รับบาดเจ็บ

จากความร้อนลวก ให้ใช้น้ำเย็นหรือน้ำประปาสะอาดแช่หรือล้างบาดแผลเพื่อลดความร้อนลง แล้วนำส่งแพทย์ ห้ามทาบาดแผลด้วยน้ำปลาหรือยาสีฟันเพราะจะทำให้เกิดการติดเชื้อได้

3.6 สัตว์กัด : ไม่ปล่อยให้เด็กอยู่ตามลำพังกับสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว และควรวี๊ดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่สัตว์เลี้ยง รวมทั้งสอนเด็กไม่ให้รังแกสัตว์ เช่น ดึงหู ดึงหาง แย่งของเล่นสัตว์เลี้ยง

3.7 อุบัติเหตุจากรถ : อย่าทิ้งเด็กไว้ในรถคนเดียว ความร้อนภายในรถจะทำให้เกิดอันตรายได้ การโดยสารรถยนต์อย่างปลอดภัยควรใช้ที่นั่งสำหรับเด็กทารก โดยติดตั้งบนที่นั่งด้านหลังและหันหน้าเด็กไปทางด้านหลัง สำหรับรถกระบะให้ติดตั้งด้านหน้าข้างคนขับโดยหันหน้าเด็กและที่นั่งไปทางด้านหลังรถ และห้ามใช้ถุงลมในที่นั่งด้านข้างคนขับเพราะถุงลมที่กางออกขณะเกิดอุบัติเหตุจะทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บได้ ก่อนถอยหลังรถออกจากบ้าน หรือในเขตชุมชน ให้สำรวจหลังรถก่อนว่ามีเด็กเล็กซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้จากกระจกส่องหลังอยู่หรือไม่ การโดยสารรถจักรยาน เหมาะสมกับเด็กอายุ 9 เดือนขึ้นไป และควรมีที่นั่งพิเศษสำหรับเด็ก โดยที่นั่งนี้ยึดติดกับรถจักรยานอย่างแข็งแรง มีเข็มขัดยึดเด็กติดกับที่นั่ง มีที่วางเท้าเพื่อป้องกันเท้าเข้าซี่ล้อ และเด็กควรสวมใส่หมวกนิรภัย และไม่ควรถูกให้อายุต่ำกว่า 2 ปีโดยสารรถจักรยานยนต์

3.8 การจมน้ำ : เหตุการณ์ที่พบได้บ่อยคือการจมน้ำ อ่างอาบน้ำในบ้าน คลอง ร่องน้ำที่อยู่บริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้าน ดังนั้นต้องกำจัดแหล่งน้ำที่ไม่จำเป็นในบ้านและละแวกบ้าน หรือกั้นรั้ว กั้นประตูไม่ให้เด็กอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เด็กอายุ 1 ปี 6 เดือน สามารถสอนให้รู้จักอันตรายของแหล่งน้ำ และหลีกเลี่ยงการเข้าใกล้แหล่งน้ำ เด็กอายุ 2 ปี สามารถสอนเลี้ยงตัวเมื่อตกน้ำ เพื่อให้ไหลพ้นน้ำชั่วคราว และสอนให้ว่ายน้ำระยะสั้นๆ เพื่อให้ตะกายเข้าฝั่งได้ การปฐมพยาบาลที่ถูกวิธีคือการผายปอดด้วยวิธีเป่าปากในกรณีที่ผู้จมน้ำไม่หายใจเอง สำหรับการอุ้มพาดบ่า กระโดดหรือวิ่งรอบสนาม หรือวางบนกระเพาะคว่ำแล้ววิ่งน้ำออก ไม่ใช่วิธีที่ถูกต้องและจะทำให้ขาดอากาศหายใจนานยิ่งขึ้น

3.9 สารพิษ : เด็กวัยนี้สนใจคันของต่างๆ ในบ้าน ขณะเดียวกันมีความสามารถในการปีนป่าย ยื่นบนเก้าอี้เพื่อหยิบของสูงได้ ดังนั้นต้องเก็บสารต่างๆ ในบ้านที่อาจก่อพิษแก่เด็กได้ให้มิดชิด ปิดให้แน่นหนา เพื่อที่เด็กไม่สามารถจะหยิบได้เอง หากเด็กกินสารพิษ ให้ติดต่อศูนย์พิษวิทยา เพื่อขอรับคำแนะนำในการปฐมพยาบาลอย่างถูกวิธี

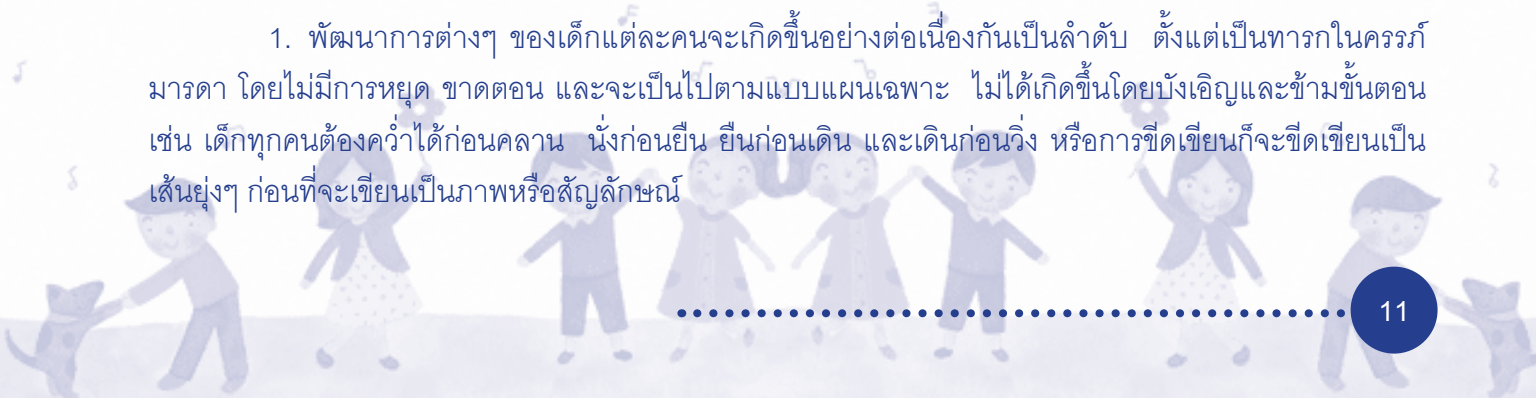
3.10 การบาดเจ็บที่ตา : ไม่ควรให้เด็กเล่นของเล่นชนิดปืนที่มีลูกกระสุนชนิดต่างๆ เช่น ปืนอัดลม ปืนลูกดอก หรือธนูชนิด เพราะอาจทำให้เกิดการกระแทกลูกตาและมีเลือดออกในช่องตาได้

4. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

การเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ ครูและผู้ใกล้ชิดกับเด็กจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานที่ถูกต้องเพื่อให้การเลี้ยงดูและให้การศึกษาอย่างเหมาะสมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการพัฒนาในทุกด้านแก่เด็ก

พัฒนาการของเด็กมีลักษณะ ดังนี้

1. พัฒนาการต่างๆ ของเด็กแต่ละคนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ตั้งแต่เป็นทารกในครรภ์มารดา โดยไม่มีการหยุด ขาดตอน และจะเป็นไปตามแบบแผนเฉพาะ ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญและข้ามขั้นตอน เช่น เด็กทุกคนต้องคว่ำได้ก่อนคลาน นั่งก่อนยืน ยืนก่อนเดิน และเดินก่อนวิ่ง หรือการขีดเขียนก็จะขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ ก่อนที่จะเขียนเป็นภาพหรือสัญลักษณ์

2. พัฒนาการจะเริ่มจากแกนของลำตัวไปสู่อวัยวะส่วนที่ไกลออกไป นั่นคือ เด็กจะสามารถเคลื่อนลำตัวได้ทั้งลำตัวก่อน ต่อมาจึงใช้แขน ใช้มือ และใช้นิ้ว ได้คล่องขึ้นตามลำดับ

3. อัตราเร็วของพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ขึ้นกับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม นั่นคือเด็กบางคนอาจจะทำอะไรบางอย่างได้เร็วหรือช้ากว่าเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน

4. อัตราในการพัฒนาของส่วนต่างๆ ของร่างกายไม่เท่ากัน เช่น สมอองในช่วงปฐมวัยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ขณะที่ฟันแท้เจริญเติบโตอย่างช้าๆ ความสามารถในการสร้างจินตนาการในช่วงปฐมวัยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความสามารถในการคิดเชิงตรรกะเติบโตช้ากว่า

5. พัฒนาการจะมีลักษณะเฉพาะวัย ซึ่งปรากฏเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของวัยนั้นๆ และเป็นพฤติกรรมปกติทั่วไป แต่ถ้าพฤติกรรมที่ปรากฏไม่ตรงตามวัยมักจะเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา พัฒนาการของเด็กที่มีลักษณะเฉพาะวัยจึงอาจใช้ทำนายได้ว่าพฤติกรรมใดจะเกิดขึ้นในช่วงอายุเท่าใด เช่น พฤติกรรมต่างคนต่างเล่น แต่ชอบเล่นอยู่ใกล้เด็กด้วยกัน เป็นพฤติกรรมของเด็กวัย 3 ขวบ เป็นต้น

6. พัฒนาการแต่ละด้านไม่ว่าด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะมีความเกี่ยวข้องและมีผลต่อกันเสมอ เช่น ปัญหาทางอารมณ์มีผลถึงสุขภาพกาย ความมั่นคงทางจิตใจมีผลต่อการเรียนรู้ เป็นต้น

ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก จำเป็นที่จะต้องเข้าใจพัฒนาการเป็นอย่างดี เพราะถ้าไม่เข้าใจเรื่องอัตราเร็วที่แตกต่างกันของเด็ก อาจเกิดการเปรียบเทียบลูกหรือลูกศิษย์ของตนกับเด็กที่มีพัฒนาการที่เร็วกว่า และพยายามผลักดันลูกจนลูกเกิดความเครียดและขาดความเชื่อมั่นในตนเอง **พฤติกรรมที่ผู้ใหญ่คิดว่าเป็นปัญหา อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่ไม่เข้าใจพัฒนาการตามวัยของเด็ก** การเข้าใจพฤติกรรมตามวัยจะช่วยให้พ่อแม่และครูจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป ไม่คาดหวังผลที่เกินกว่าวัย และไม่ง่ายจนเด็กไม่ต้องใช้ความพยายาม การไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กอาจทำให้เราตีความพฤติกรรมต่างๆ ไม่ถูกต้องและจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่เหมาะสม ช่วยให้พ่อแม่และครูสามารถแยกแยะพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย เกินวัย และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพื่อให้การส่งเสริมและให้การช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้และการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยจึงไม่ใช่การเร่งเรียนเขียนอ่านการบังคับให้วงกลมเลขและมีการบ้านวันละหลายหน้า แต่เป็นการเรียนรู้สร้างประสิทธิภาพต่อการทำงานของสมองในระยะยาว คือ เรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านการเล่นและลงมือทำกิจกรรม เนื้อหาสาระที่เด็กควรรู้ และทักษะที่เด็กควรได้รับ จะเกิดจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและประสบการณ์ ที่จัดขึ้นอย่างเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร และปลอดภัย มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กได้คิด และจินตนาการ กิจกรรมที่ได้ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อฝึกให้การรับรู้มีความละเอียด ได้ฝึกคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ 7 ด้าน (การเคลื่อนไหวและสุขภาพร่างกาย พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านการคิดและสติปัญญา พัฒนาการด้านภาษา พัฒนาการด้านจริยธรรม และพัฒนาการด้านการสร้างสรรค์) ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามวัย

บทบาทพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

ความหมายของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย
หมายถึง

เด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน หรืออายุต่ำกว่า 6 ปี (นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550 - 2559)

เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ครอบคลุมเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย (แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555 - 2559)

เด็กปฐมวัยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม

เด็กปฐมวัย
0 - 3 ปี

ส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาโดยครอบครัว หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย

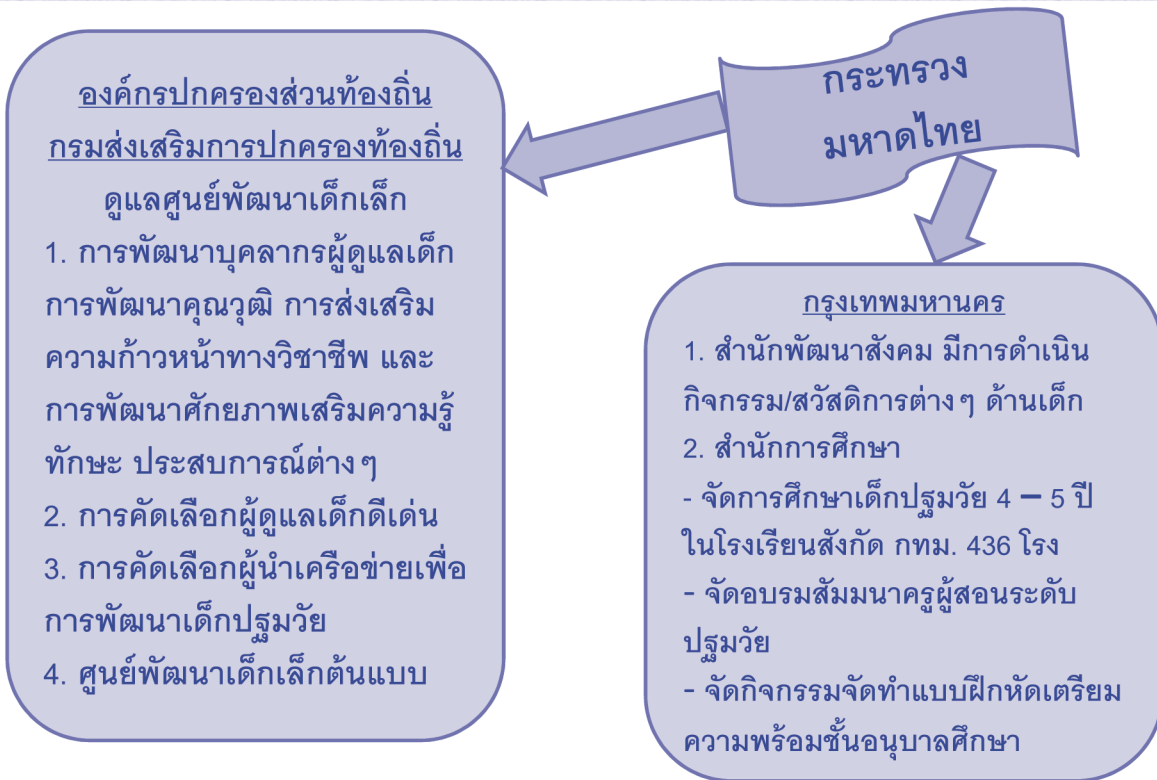
เด็กปฐมวัย
3 - 5 ปี

ส่วนใหญ่จะเข้ารับบริการการศึกษาจากสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย 3 - 5 ปี ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

- จัดบริการเลี้ยงดูเด็กในลักษณะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและอนุบาล จำนวน 9 แห่ง (เด็ก 327 คน)
- อำนวยความสะดวกในการให้ใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนที่มีความพร้อมโดยให้เฉพาะใบอนุญาตแต่ไม่ได้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกระทรวง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.)

- ดำเนินการยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนโดยจัดทำมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 และได้ประกาศใช้มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติเป็นมาตรฐานกลางของประเทศ

หน่วยงานรับผิดชอบ

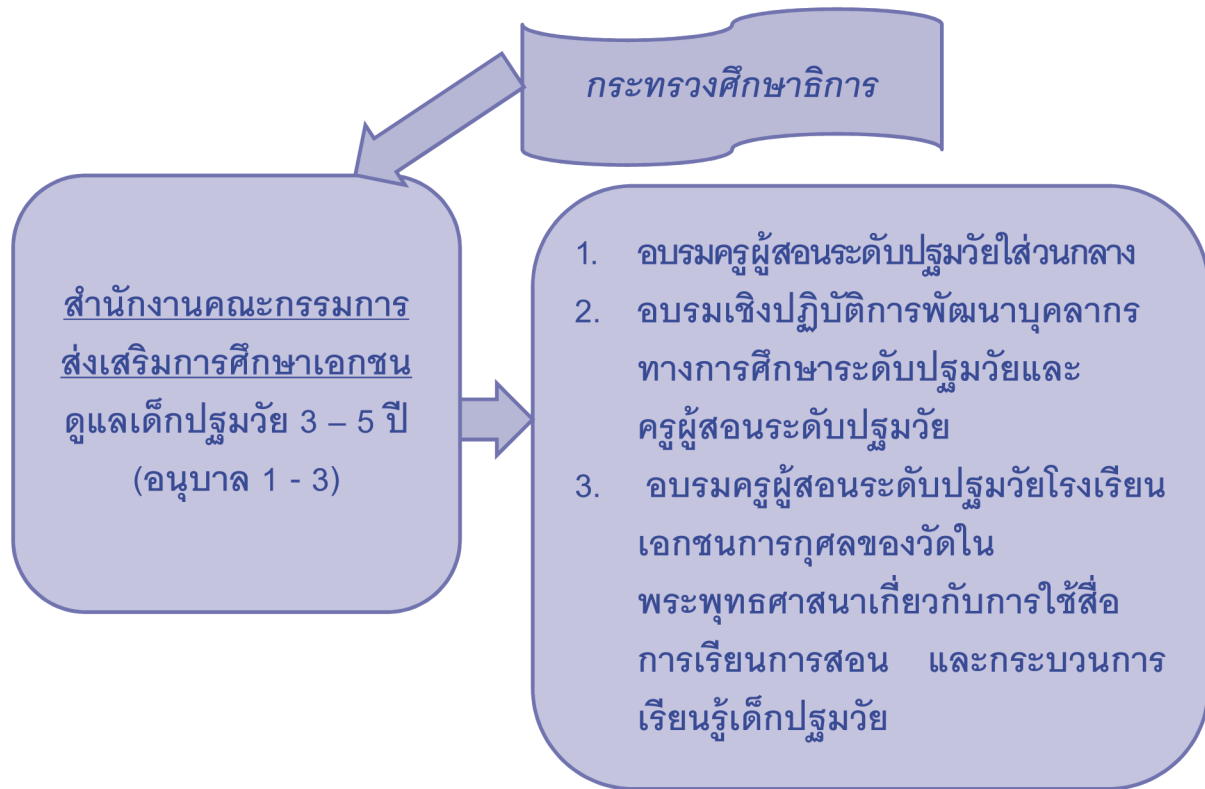
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดูแลเด็กปฐมวัย 4 - 5 ปี (อนุบาล 1 - 2) มีการดำเนินการโครงการตามนโยบายของรัฐบาล 5 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ การขยายโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารงานครูและบุคลากรทางการศึกษา การกระจายอำนาจไปยัง สพป. และสถานศึกษา และการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

กระทรวงศึกษาธิการ

1. โครงการ “บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย” ประเทศไทย
2. การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยที่ดี (Best Practice)
3. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย
4. การประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการแก่ศึกษานิเทศก์ปฐมวัย
5. การพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย
6. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย
7. การประเมินโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ/เครือข่าย
8. การนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษาปฐมวัย
9. การส่งเสริมการวิจัยนวัตกรรมการจัดการศึกษาปฐมวัย
10. โครงการเรียนฟรี 15 ปี ในระดับอนุบาล

หน่วยงานรับผิดชอบ

ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย

1) จำนวนเด็กปฐมวัยอายุ 0 – 3 ปี และ 3 – 5 ปี

กลุ่มอายุ	ปี 2554		
	จำนวนประชากรเด็กปฐมวัย	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการ	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการคิดเป็นร้อยละ
อายุ 0 – 3 ปี	2,262,612 คน	*	*
อายุ 3 – 5 ปี	2,690,592 คน	2,805,537	104.3

ที่มา : สถิติการศึกษาของประเทศไทยปีการศึกษา 2554 ไม่ได้แยกข้อมูลเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่เข้ารับบริการ

ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย

2) จำนวนเด็กอายุ 3 – 5 ปี ที่เข้ารับบริการในโรงเรียนอนุบาลของรัฐและเอกชน

กลุ่มอายุ	จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการ			คิดเป็นร้อยละ	
	รวม	ภาครัฐ	เอกชน	ภาครัฐ	เอกชน
เด็กอายุ 3 – 5 ปี	2,805,537	2,176,869	619,364	77.5	21.5

ที่มา : สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2554 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย

3) จำนวนเด็กอายุ 3 – 5 ปี ในโรงเรียนอนุบาล/หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

สังกัด	จำนวน (คน)	ระดับ			
		เด็กเล็ก/ ปฐมวัย	ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็ก	อนุบาล 1 - 3	อนุบาล 1 – 2
กระทรวงศึกษาธิการ	1,639,368	33,453	-	597,067	1,008,848
กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น)	1,073,352	1,033	933,720	95,277	43,322
กระทรวงมหาดไทย (กรุงเทพมหานคร)	86,464	-	27,334	-	59,130
กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์	327	-	247	80	-
รวม	2,799,511	34,486	961,301	692,424	1,111,300

ที่มา : สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2554 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ข้อมูลจำนวนเด็กปฐมวัย

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบดูแลเด็กปฐมวัยอีกหลายหน่วยงาน อาทิ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 6,000 กว่าคน กระทรวงแรงงานซึ่งดูแลศูนย์เลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ 51 แห่ง มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 1,500 กว่าคน กระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งศูนย์เด็กเล็กในนิคมอุตสาหกรรม 25 แห่ง มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 1,000 คน กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งดูแลศูนย์เด็กเล็กนอากอยู่ มีเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 2,000 กว่าคน

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

1. บทบาทของพ่อแม่ ครู และผู้ดูแลเด็ก

พ่อแม่ ครู และผู้ดูแลเด็กจะต้องรับรู้บทบาทและทำความเข้าใจเด็กปฐมวัยในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1.1 ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 1.2 หลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบระหว่างเด็ก
- 1.3 ครู ผู้ดูแลเด็ก ควรหลีกเลี่ยงการสอนเด็ก ทดสอบความรู้ ความสามารถเด็ก
- 1.4 ไม่ควรปักใจว่าเด็กหรือลูกเป็นเด็กอัจฉริยะ
- 1.5 ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

2. การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กปฐมวัย

2.1 การกิน

พฤติกรรมกรกินที่เหมาะสม อาทิ การเล็กลงนมขวด ฝึกให้เด็กใช้ช้อนตักอาหารเองเมื่อเริ่มทำได้ สอนให้รู้จักรับผิดชอบในการทำความสะอาดภาชนะที่ใช้บ้างตามโอกาสและตามความสามารถ

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการกิน ได้แก่ ควรล้างมือก่อนกินอาหารทุกครั้ง หลังกินอาหารและน้ำเสิร์ฟในแต่ละมื้อ ควรสอนให้เด็กทำความสะอาดในช่องปากทุกครั้ง ด้วยการบ้วนปากหรือแปรงฟัน รู้จักการใช้ช้อนกลางในการตักอาหารที่กินร่วมกันกับคนอื่น กินอาหารเฉพาะที่สุกและสะอาด กรณีที่ต้องการฝึกให้เด็กเริ่มรู้จักกินอาหารบางประเภท เช่น ผักสดและผลไม้ ควรสอนวิธีการทำความสะอาดด้วย

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

2. การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กปฐมวัย

2.2 การนอน

สุขอนามัยเรื่องการนอนเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ช่วงปฐมวัย เพื่อเป็นการสร้างนิสัยการนอนที่ดีตั้งแต่แรก เด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี ส่วนใหญ่ยังต้องการการนอนพักช่วงกลางวัน 1 - 2 ครั้ง

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการนอน ได้แก่

- 1) กำหนดเวลาเข้านอนที่แน่นอนและมีการจัดกิจวัตรก่อนนอน
- 2) เข้านอนและตื่นตรงเวลาเป็นประจำในทุก ๆ วัน
- 3) ไม่ทำกิจกรรมที่ใช้พลังงานมากหรือเร้าใจก่อนเข้านอน
- 4) ไม่ควรเข้านอนขณะหิวหรืออึดจนเกินไป
- 5) บรรยากาศในห้องนอนควรสงบเงียบ ไม่ควรมีโทรทัศน์ในห้องนอน
- 6) ไม่ใช้ห้องนอนเป็นสถานที่ทำโทษเด็ก
- 7) ในเวลากลางวันหรือช่วงระหว่างวัน

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

2. การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กปฐมวัย

2.3 การขับถ่าย

สุขอนามัยที่เกี่ยวกับการขับถ่าย ได้แก่

- 1) สอนให้เด็กถ่ายในห้องน้ำ โดยห้องน้ำควรดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ และมีสภาพเหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก
- 2) ทุกครั้งหลังการขับถ่ายควรสอนให้เด็กล้างมือ ทำความสะอาดอวัยวะเพศด้วยตนเองภายหลังการขับถ่าย และในการทำความสะอาดของเด็กผู้หญิงไม่ว่าจะเป็น การขับถ่ายปัสสาวะหรืออุจจาระควรสอนให้เช็ดหรือล้างจากด้านหน้าไปด้านหลัง เพื่อลดโอกาสปนเปื้อนเชื้อโรคในอุจจาระมาสู่ช่องคลอดหรือท่อเปิดของทางเดินปัสสาวะ
- 3) ฝึกหัดให้เด็กเข้าห้องน้ำขับถ่ายทุกครั้งที่อยู่ส้วกหรือชักโครก ไม่กลั้นอุจจาระหรือปัสสาวะ การควบคุมการถ่ายอุจจาระจะฝึกได้ง่ายถ้าสอนให้เด็กนั่งโถส้วม หรือกระโถน ภายหลังมีอาหารมื้อใดมื้อหนึ่งเป็นประจำ เพราะภายหลังจากการกินอาหาร จะเกิดการเคลื่อนไหวของลำไส้ที่เพิ่มมากขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกอยากขับถ่าย

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

2. การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กปฐมวัย

2.4 การสอนสุขอนามัยที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วย

แนวทางการสอนเรื่องสุขอนามัยที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยให้กับเด็กปฐมวัย สามารถสอนได้ในเรื่อง

- 1) เมื่อป่วยมีอาการไอ จาม น้ำมูกไหล เด็กควรรู้จักการใช้มือหรือผ้าปิดปากหรือจมูก เพื่อป้องกันการเผยแพร่เชื้อโรคไปสู่ผู้อื่น
- 2) เมื่อมีคนเจ็บป่วยอยู่ใกล้ตัว ไม่ควรเข้าไปใกล้หรือสัมผัส โดยเฉพาะในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียน ควรแยกเด็กโดยให้เด็กหยุดเรียนเพื่อดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด
- 3) สอนให้เด็กเข้าใจปัจจัยพื้นฐานในการเสริมสร้างให้มีสุขภาพแข็งแรง ได้แก่ การกินอาหารที่มีประโยชน์ อาหารสุก สะอาด นอนหลับอย่างเพียงพอ ออกกำลังกายตามสมควร วัคซีนป้องกันโรคตามตารางการรับวัคซีนอย่างครบถ้วน

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

3. การดูแลเด็กปฐมวัยให้ปลอดภัย

อุบัติเหตุและความรุนแรงเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กปฐมวัยไทยเสียชีวิตปีละจำนวนไม่น้อย การดูแลเด็กปฐมวัยให้ปลอดภัยจึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ ครู ผู้ดูแลเด็กควรให้ความสนใจ เหตุเกิดของการบาดเจ็บในเด็กปฐมวัย อาทิ

การพลัดตกหกล้ม การเขย่าตัวเด็ก การอุดตันทางเดินหายใจ การนอนของเด็ก ความร้อนลวก สัตว์กัด อุบัติเหตุจลาจล การจมน้ำ สารพิษ การบาดเจ็บที่ตา

การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยที่ควรให้ความสนใจ

4. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานที่ถูกต้องเพื่อให้การเลี้ยงดูและให้การศึกษาอย่างเหมาะสมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการพัฒนาในทุกด้านแก่เด็ก

ถ้าไม่เข้าใจเรื่องพัฒนาการที่แตกต่างกันของเด็ก อาจเกิดการเปรียบเทียบลูกหรือลูกศิษย์ของตนกับเด็กที่มีพัฒนาการที่เร็วกว่า และพยายามผลักดันลูกจนลูกเกิดความเครียด และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง พฤติกรรมที่ผู้ใหญ่คิดว่าเป็นปัญหา อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่ไม่เข้าใจพัฒนาการตามวัยของเด็ก

การจัดการเรียนรู้และการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยจึงไม่ใช่การเร่งเรียนเขียนอ่าน การบังคับให้บวกลบเลขและมีการบ้านวันละหลายหน้า แต่เป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านการเล่นและลงมือทำกิจกรรม เนื้อหาสาระที่เด็กควรรู้ และทักษะที่เด็กควรได้รับ จะเกิดจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและประสบการณ์ ที่จัดขึ้นอย่างเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ

ขอบคุณค่ะ

ที่ปรึกษา

ดร.ศศิธารา พิชัยชาญณรงค์
นางสาวจุไรรัตน์ แสงบุญนำ
ดร.สุทธศรี วงษ์สมาน
นางทิพย์สุดา สุขเมธเสนีย์

เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

วิทยากร

นำเสนอโดย นางสาวกรกมล จึงสำราญ
ผู้เสวนา นายสมเกียรติ บางทราย
นายเฉลิมเกียรติ ตุ่นแก้ว
นางนงสุดา จันทร์ศิริ
นางสาวชาลิมาศ หาระบุตร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายน้อย
จังหวัดมุกดาหาร
ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตราชภัฏเชียงราย
โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
โรงเรียนอุบลวิทยาคม

คณะทำงาน

นางอรุณศรี ละอองแก้ว
นางประวีณา อัสโย
นางพัชรภาพรณ กฤษญาจินดารุ่ง
นางสาวกรกมล จึงสำราญ
นางสาวมณีรัตน์ กรุงแสนเมือง
นายวีระพงษ์ อุ้เจริญ
นางสาววิภาดา วานิช

หัวหน้ากลุ่มพัฒนามาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้
นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

